

ERKKI AUREJÄRVI TUPAKKA- KAUPPIAAT EIVÄT VOI PUOLUSTAA RYVETTYNYTTÄ KUNNIAANSA

KYMMENKUNTA TUPAKKAKAUPPIASTA OLISI VOINUT TEHDÄ MINUA VASTAAN RIKOSILMOITUKSEN TÖRKEÄSTÄ KUNNIANLOUKKAUKSESTA. HE EIVÄT HALUA SITÄ TEHDÄ, KOSKA ESITTÄMÄNI TIEDOT EIVÄT OLE VALHEELLISIA JA VÄÄRIÄ.

Suomen oikeuslaitoksessa vallitsee erikoinen pattitilanne. Olen vuosina 1988–2012 sanonut useiden tupakkateollisuuden edustajien syllistyneen törkeään terveyden vaarantamiseen, lukuisiin törkeisiin pahoinpitelyihin ja jopa lukuisiin murhayrityksiin ja murhiin. Viralliset syyttäjät ovat olleet eri mieltä. He ovat vuosina 1993 ja 2012 todenneet, etteivät tupakkakauppiat ole syyppäitä mihinkään rikoksiin.

Virallisten syyttäjien kannanottojen nojalla kymmenkunta nimeltä mainitsemani tupakkakauppiasta olisi voinut tehdä minua vastaan rikosilmoituksen törkeästä kunnianloukkauksesta. Kukaan heistä ei kuitenkaan ole tehnyt rikosilmoitusta, vaan he ovat keskinäisessä yhteisymmärryksessä pyrkineet vaikenemaan asian kuoliaaksi.

Kunnianloukkajutussa minulla olisi oikeus näyttää väitteeni toteen. Kunnianloukkaus edellyttää, että loukkaaja on esittänyt toisesta valheellisen tiedon siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa loukatulle. Minun

esittämäni tiedot ovat täsmälleen oikeita eivätkä valheellisia ja väärä.

Kumpikaan osapuoli ei pysty tekemään mitään. Minä en voi saada tupakkayhtiöiden markkinamiehille syytettä väittämistäni rikoksista, eivätkä markkinamiehet minulle kunnianloukkauksesta. Tämä patti voisi murtua vain, jos valtakunnansyyttäjä katsoisi erittäin tärkeän yleisen edun vaativan kunnianloukkauksyytteen nostamista. Siinä tapauksessa valtakunnansyyttäjä voisi määrätä minua vastaan syytteen kunnianloukkauksesta, vaikka asianomistajat eivät sitä haluaisi.

HARHAANJOHTAVA MARKKINOINTI SAIRASTUTTI JA TAPPOI

Tupakkayhtiöiden rikosvastuu perustuu olenaisesti siihen, että yhtiöt ovat myyneet tuotteitaan harhaanjohtavan markkinoinnin avulla. Tupakan valmistaminen ja liikkeelle laskeminen on sinänsä sallittua, mutta myyntiä ei saa kasvattaa valheellisen viestinnän keinoin.

Laaja näyttö tupakkayhtiöiden menettelystä on kertynyt vuosien 1988–2010 oikeudenkäynteissä, erityisesti vuosina 2005–2010 ajamasani kevytsavukejutussa. Tupakkayhtiöiden edustajat tähtäsivät markkinoinnissaan savukerasioissa olevan lääkintöhallituksen varoituksen eliminoimiseen. Heidän mukaansa savukerasioissa oli kyllä varoitusmerkintä, mutta tupakointia ei ollut syytä välttää, koska

- Valtaosa tupakoitsijoista ei sairastu.
- Keuhkosityöpää tupakan ohella aiheuttavat ruokavalio, perintötekijät, stressi, ikääntyminen ja virukset.
- Tupakka ei ole sen vaarallisempaa kuin makeiset, kahvi ja ylipäänsä kaikki nautintoaineet.
- Yhtä vaarallisia kuin tupakka ovat voi, liha ja läski.
- Tupakoitsija menettää vain kaksi kuukautta elämänsä loppupäästä.
- Ympäristön tupakansavu on täysin haitatonta eikä se ole pahaksi edes pikkulapsille ja niin edelleen.

Tämän informaation nojalla tupakointia saattoi jatkaa ilman suurta vaaraa eikä tupa-

kasta ollut järkeä luopua siksikään, että elämässä kaikki muukin on yhtä vaarallista. Oleskelu ympäristösavussa ja polttaminen kotona lasten läsnä ollessa oli myös täysin vaaratonta. Lääketieteen ja lääkäreiden mukaan nämä lausumat olivat täysin valheellisia ja ne supistivat tupakoitsijan käsityksen vaaran suuruudesta monin verroin todellista pienemmäksi. Tupakkakaksymyksen tuntijat ovat lisäksi todenneet, ettei suurin osa tupakoitsijoista vielä nykyisinkään tiedä valheiksi yhtiöiden levittämiä tietoja tupakan ominaisuuksista.

Sikäli kuin väärillä markkinointiväitteillä on ollut tupakkayhtiöiden tarkoittama merkitys eli se, että ihmiset ovat uskaltaneet jatkaa polttamista tai oleskella ympäristösavussa, hyvin moni ihminen on sairastunut ja menettänyt henkensä valheellisen viestinnän takia. Tupakkateollisuuden edustajien henkilökohtainen syyllisyys näihin seurauksiin ei ole ollut tarkoitustahallisuutta, koska he eivät ole tähänneet kenenkään kuolemaan. Kyse on ollut varmuustahallisuudesta, sillä tupakkakauppiat ovat tienneet, että tupakka tappaa osan niistä ihmisistä, joita heidän markkinointinsa on harhauttanut.

POLIISIN JA SYYTTÄJÄN YLIMALKAISET RATKAISUT

Laaja näyttö tupakkateollisuuden menettelystä esitettiin Helsingin käräjäoikeudelle ja Helsingin hovioikeudelle vuosina 2005–2010 ajatussa kevytsavukeoikeudenkäynnissä. Hovioikeus hylkäsi kanteet pääasiassa yksilökohtaisien seikkojen nojalla: kantajat eivät voineet todistaa lukeneensa harhaanjohtavia väitteitä. Nämä yksilökohtaiset seikat eivät tietenkään ole hävittäneet harhaanjohtavaa viestintää maailmasta pois. Tupakkateollisuuden edustajien levittämällä informaatiolla on joka tapauksessa ollut suuri määrä lukijoita. Niinpä olen sanonut sekä yksityisesti että julkisuudessa tupakan markkinoinnista vastaavien ihmisten syyllistyneen henkilökohtaisesti vakaviin rikoksiin: törkeään terveyden vaarantamiseen, törkeisiin pahoinpitelyihin, murhayrityksiin ja

murhiin. Olen todennut tämän esitelmissä, sanomalehtihaastatteluissa, kirjassani *Tupakkateollisuuden kuolemankauppiat* ja sosiaalisessa mediassa. Tupakkakauppiat ovat olleet hiljaa ja pyrkineet vaikenemaan asian kuoli-aaksi.

Elokuussa 2012 tein yhdentoista muun juristin kanssa tutkintapyyntöä tupakkayhtiöiden nimeltä mainittujen edustajien menettelystä. Poliisilta tuli nopeasti päätös asian tutkimatta jättämisestä. Päätöksen perustelut olivat seuraavat:

”Yhtiöiden ei ole syytä epäillä aiheuttaneen ihmisten kuolemia saati pyrkineen tähän tahallisesti. Yhtiöiden mielipiteitä tai lausumia ei voida yksistään pitää lain tarkoittamana tekotapana (tappamisena tai aikaisemman lain tarkoittamana surmaamisena) eikä mielipiteillä/lausunnoilla ole epäiltävissä olevan syy-yhteyttä kenenkään ihmisen kuolemaan.”

Kihlakunnansyyttäjä yhtyi tämän jälkeen poliisin ratkaisuun. Häinkin huitaisi hankalan asian käsistään täysin ala-arvoisin, yhden virkkeen mittaisin perusteluin.

”Yhtiöiden ei ole syytä epäillä aiheuttaneen ihmisten kuolemia.” Varmasti on syytä epäillä, ja kaikkien tosiasioiden nojalla kuolemien aiheuttaminen on jopa järkevän epäilyn ulkopuolella.

”Saati pyrkineen tähän tahallisesti.” Yhtiöt eivät tietenkään ole pyrkineet aiheuttamaan kuolemia (tarkoitustahallisuus), mutta niiden edustajilla on ollut varma tieto siitä, että hyvin useat niistä, jotka heidän sanomansa on tavoittanut, ovat kuolleet tupakan polttamiseen tai ympäristösavuun (varmuustahallisuus).

”Yhtiöiden mielipiteitä tai lausumia ei voida yksistään pitää lain tarkoittamana tekotapana.” Ihmiset eivät tietystikään ole kuolleet ”yksistään” siihen, että he ovat lukeneet harhaanjohtavia väitteitä. Lukeminenhan ei tapa. Osa lukijoista on kuitenkin kuollut siihen, että he ovat tupakan kauppamiesten vakuuttelujen perusteella uskaltaneet hengittää tupakansavua.

”Eikä mielipiteillä/lausunnoilla ole epäiltä-

vissä olevan syy-yhteyttä kenenkään ihmisen kuolemaan.” Onpa tämä syy-yhteys ”epäiltävissä” ja jopa todistettavissa täysin aukottomasti. Sanomalehtien mielipidesivuilla on ollut valtava määrä tupakoitsijoiden kirjoituksia, joiden mukaan yhtiöiden sanoma on mennyt perille ja vaikuttanut ihmisten toimintaan. Tämän ovat osoittaneet myös väestötiedustelut ja markkinatutkimukset.

RATKAISUT VASTOIN RIKOSOIKEUDEN ASIAANTUNTIJOIDEN LAUSUNTOJA

Poliisi ja syyttäjä ovat tehneet ylimalkaisen ratkaisun suuressa asiassa, jota he eivät tunne vähäkään. Kahdentoista lakimiehen tekemän tutkintapyyntö perustana oli vuodesta 1988 saakka kertynyt asiantuntemus ja kyky henkirikosten tunnusmerkistön soveltamiseen. Kaksi rikosoikeuden professoria antoi jo vuosina 1989 ja 1990 asiantuntijanlausunnot, joiden mukaan ihmisten harhauttaminen on rikosoikeudellisesti relevanttia. Jos uhri sairastuu, kyseessä on törkeä pahoinpitely, jos hän kuolee, kyseessä on murha. Tämän jälkeen ovat hyvin lukuisat oikeusoppineet olleet samaa mieltä tupakkayhtiöiden henkilöstön rikosvastuusta.

Vuodesta 1988 saakka kertynyt aineisto sisältää massiivisen määrän lääketiedettä, näyttöä tupakan markkinoinnista ja kuluttajien käsityksistä, viranomaisten kannanottoja, selostuksia tupakkalain tiukennuksia koskevista kiistoista ja niin edelleen. Tästä huolimatta kaksi tietämätöntä virkamiestä, poliisi ja syyttäjä, ovat luulleet ymmärtävänsä asian paremmin ja heittäneet ”hatusta” asiantuntemattoman ratkaisunsa. Tilanne on sama Yhdysvalloissa, josta Suomenkin tupakkateollisuutta on johdettu: *We must remember they are unprosecuted criminals, but criminals nonetheless.* (John R. Seffrin, Chief Executive Officer, American Cancer Society, Inc, Annual Report, February 2013). ☐